

Prawidłowy stan nawodnienia organizmu jako jeden z elementów bezpiecznej pracy

dr Joanna Orysiak

Pracownia Obciążeń Termicznych

Zakład Ergonomii

Centralny Instytut Ochrony Pracy-Państwowy Instytut Badawczy

„Bezpieczeństwo pracujących na budowie misją, powołaniem, obowiązkiem kadry inżynieryjno-technicznej” 19.11.2024 r. Wrocław

FPPT.com

Na co ma wpływ stan nawodnienia u pracowników?

Termoregulacja

Układ krążenia

Wydolność
fizyczna

Funkcje
poznawcze

Urazy

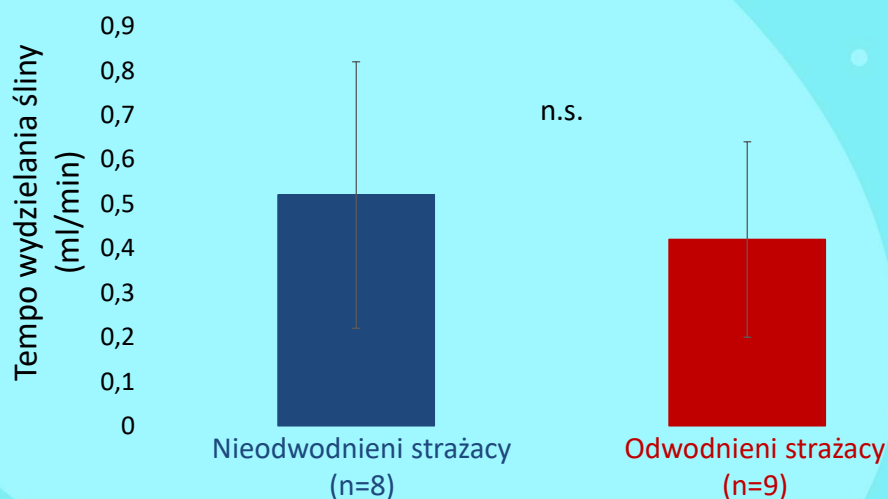
Choroby/infekcje

Odwodnienie – niedobór całkowitej zawartości wody w organizmie

Horn i wsp. 2012 Prehosp Emerg Care; Mikulski 2019 „Dietetyka Sportowa” PZWL; <https://firerescuefitness.com>

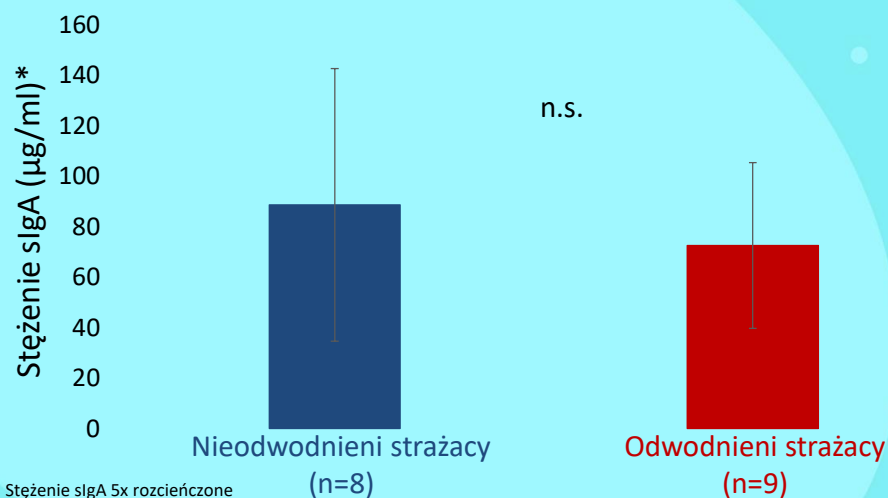
FPPT.com

Tempo (szybkość) wydzielania śliny – zadanie 3.ZS.12 (ISIN 2024)

FPPT.com

Stężenie sIgA – zadanie 3.ZS.12 (ISIN 2024)

* Stężenie sIgA 5x rozcieńczone

FPPT.com

Częstość występowania odwodnienia wśród pracowników/1

Autor	Badani	% pracowników odwodnionych		Wskaźnik stanu odwodnienia
		Przed pracą	Po pracy	
Ueno i wsp. 2018	Pracownicy budowlani, Japonia	5%	21%	Ciężar właściwy moczu > 1,030 g/ml
Wesseling i wsp. 2016	Pracownicy budowlani, Nikaragua	29%	bd	Ciężar właściwy moczu ≥ 1,030 g/ml
Al-Bouwarthan i wsp. 2020	Pracownicy budowlani, Arabia Saudyjska	85%	81%	Ciężar właściwy moczu ≥ 1,020 g/ml

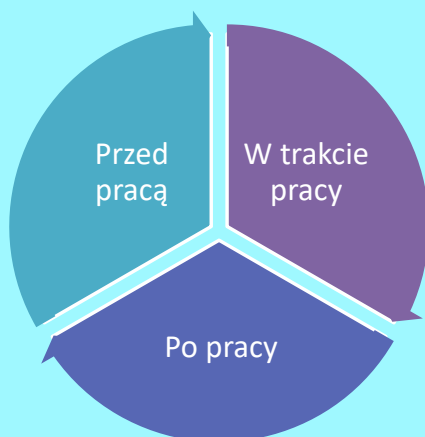
FPPT.com

Częstość występowania odwodnienia wśród pracowników/2

Autor	Badani	% pracowników odwodnionych		Wskaźnik stanu odwodnienia
		Przed pracą	Po pracy	
Orysiak i wsp. 2022	Leśnicy, Polska	Lato 70% Jesień 57% Zima 68%	Lato 45% Jesień 48% Zima 63%	Ciężar właściwy moczu ≥ 1,020 g/ml
Orysiak i wsp. 2024 Tygiel 2024	Strażacy JRG, Polska	50%	40%	Ciężar właściwy moczu ≥ 1,020 g/ml

FPPT.com

Jak uniknąć odwodnienia organizmu?

Należy spożywać odpowiednią ilość płynów w ciągu całego dnia zarówno w okresie letnim jak i zimowym.

NIOSH „Hydration” 2017; OSHA 4372-09 2023; Merritt i wsp. 2024 Sports Science Exchange

FPPT.com

Całkowita ilość spożytej wody

- Ok. 80% spożytej wody powinno być dostarczonych w postaci płynów
- Ok. 20% spożytej wody powinno pochodzić z produktów i potraw

EFSA 2010; Jarosz i wsp. 2020 Normy żywienia dla populacji Polski i ich zastosowanie

FPPT.com

Owoce i warzywa

Pracownia Obciążeń Termicznych - Facebook

FPPT.com

Ilość spożytych płynów w pracy

- Ilość spożytych płynów powinna być zindywidualizowana - każdy pracownik powinien spożywać taką ilość płynów, jaką utracił, np. w wyniku pocenia się.
- Ilość płynów zależy m.in. od tempa pocenia się, intensywności i długości pracy oraz warunków otoczenia.

Ilość wypitych płynów w pracy (ml)	Minimalna	Maksymalna
Okres letni (n=10)	600	2150
Okres zimowy (n=10)	350	1800

Orysiak i wsp. 2022 AHFE <http://doi.org/10.54941/ahfe1002680>; Cheuvront i Kenefick 2021 J Sci Med Sport; Orysiak i Młynarczyk 2020 Bezpieczeństwo Pracy

FPPT.com

Scenariusze strażackie/ratownicze

1. Czynności ratownicze podczas miejscowych zagrożeń w **transporcie drogowym**.
2. Czynności ratownicze podczas miejscowych zagrożeń będących następstwem wystąpienia **silnych wiatrów**, trąb powietrznych z użyciem mechanicznych pił do cięcia drewna i drabin przenośnych.
3. Czynności ratownicze podczas **pożaru w obiekcie mieszkalnym** z użyciem m.in. podręcznego sprzętu burzącego i aparatów powietrznych butlowych.
4. Ćwiczenie wykonywane w **komorze dymowej** odwzorowującej czynności ratownicze wykonywane w zamkniętej przestrzeni, przy znacznym obciążeniu psychicznym i fizycznym.

Zadania 3.ZS.12 – współpraca z Akademią Pożarniczą

FPPT.com

Utrata masy ciała – ile płynów należy wypić po scenariuszu?

Utrata masy ciała	Komora dymowa (n=8)	Silne wiatry (n=8)	Pożar (n=8)	Wypadek drogowy (n=8)	Oczekiwanie na wyjazd (n=8)
Minimalna (kg)	-0,8	-0,3	-0,9	-0,3	0,0
Maksymalna (kg)	-1,4	-0,6	-1,3	-0,6	-0,2

Utrata płynów 1 litr

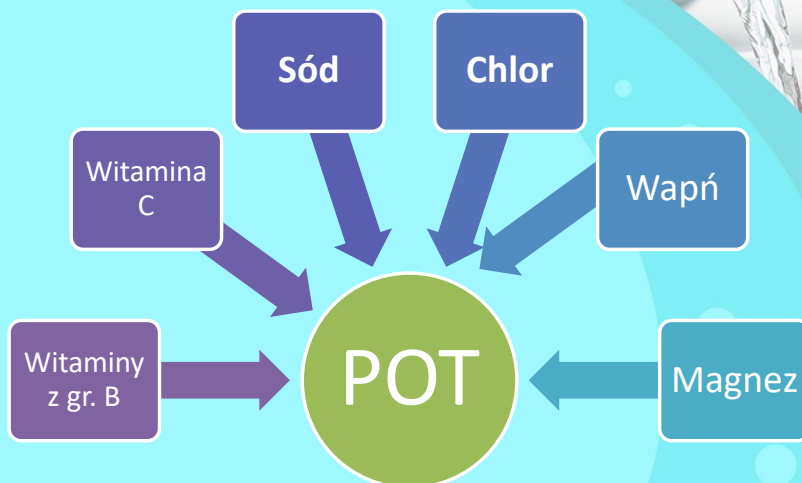
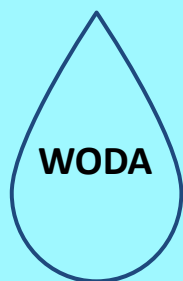
Uzupełnienie płynów 1,25 – 1,5 litra (pocenie się, mocz)

125-150%

UWAGA NA PRZEWODNIENIE ORGANIZMU

Co tracimy z potem?

<https://ncez.pzh.gov.pl/> Elektrolity na lato; Brzozowska i Gawęcki 2015 Woda w żywieniu i jej źródła

FPPT.com

Uzupełnianie niedoborów elektrolitów

Sód	Potas	Wapń	Magnez
Kiszone ogórki Kiszone kapusta Produkty mleczne (np. sery podpuszczkowe) Pieczywo	Owoce Warzywa Suszone owoce Orzechy, nasiona Kakao, gorzka czekolada Ziemniaki	Produkty mleczne Zielone rośliny liściaste Nasiona roślin strączkowych	Przetwory zbożowe Nasiona roślin strączkowych Kakao, gorzka czekolada Orzechy Niektóre warzywa i owoce

Składniki odżywcze utracone z potem powinno uzupełniać się zbilansowaną **dieta**.

<https://ncez.pzh.gov.pl/> Elektrolity na lato; Brzozowska i Gawęcki 2015 Woda w żywieniu i jej źródła

FPPT.com

Podsumowanie

- **Ilość wypijanych płynów powinna być dopasowana do zapotrzebowania pracownika.**
- **Woda** prawie zawsze jest wystarczającym napojem do nawodnienia organizmu, pod warunkiem, że pracownik będzie **spożywał posiłki/przekąski**, aby uzupełnić utracone elektrolity.

NIOSH „Hydration” 2017; OSHA 4372-09 2023; Brzozowska i Gawęcki 2015 Woda w żywieniu i jej źródła; Scott i wsp. 2023 J Spec Oper Med.

FPPT.com

Podsumowanie

- Spożycie **jakiegokolwiek bezalkoholowego napoju** przyczynia się do **całkowitego, dziennego spożycia płynów** przez pracowników,
- Porady dotyczące **unikania niektórych napojów** (np. z kofeiną) mogą skutkować **niższym całkowitym spożyciem płynów**, gdy napoje te są częścią normalnej diety i są lubiane przez pracowników.

Maughan i wsp. 2016 Am J Clin Nutr; McCubbin i wsp. 2020 Int J Sport Nutr Exerc Metab

FPPT.com

Dbaj o nawodnienie organizmu...

Przed pracą

- Nawodnienie organizmu przed rozpoczęciem pracy ułatwia utrzymanie odpowiedniego stanu nawodnienia podczas pracy.

W trakcie pracy

- Odwodnienie może nastąpić szybko => należy pić płyny przez całą zmianę, nawet jeśli nie występuje uczucie pragnienia.

Po pracy

- Należy uzupełniać płyny po pracy.
- Przewlekłe odwodnienie zwiększa ryzyko wystąpienia schorzeń, takich jak kamienie nerkowe.

Keeping Workers Well-Hydrated OSHA 4372-09 2023; Merritt i wsp. 2024 Sports Science Exchange

FPPT.com

ZALECENIA

CZĘSTOŚĆ SPOŻYCIA RÓŻNYCH NAPOJÓW

WODA

- Napiój nr 1 w diecie
- Woda bez dodatków nie dostarcza kalorii.
- Wpływa korzystnie na zdrowie.
- Wybieraj wodę kranową, ale uwzględnij preferencje i zawartość składników mineralnych (nie każda woda jest dla każdego).

KAWA I HERBATA

- Kawa spożywana w ilości 1-4 filiżanki na dobę może być elementem zdrowotnej diety.
- Wybieraj kawę lub herbatę bez cukru i słodkich syropów.

MILKO & NAPOJE MLECZNE

- Spożywaj przynajmniej 2 duże szklanki mleka (lub beztłuszcznej) o niskiej (1,5-2%) zawartości tłuszczu.

SOKI OWOCOWE & WARZYWNE

- 1 szklanka soku może stanowić 1 porcję owoców/warzyw.
- Wybieraj sok 100%, a nie rekonstr.

NAPOJE IZOTONICZNE

- Spożywaj podczas intensywnych, trwających ponad 1h, wysiłku fizycznego.

NAPOJE ENERGETYZUJĄCE

- Dotykają przede wszystkim produktów na organizm.
- Nie należy spożywać ich w celu uzupełnienia pragnienia.

SŁODZONE NAPOJE GAZOWANE, w tym typy „light”

- Słodzone napoje wywołują negatywny wpływ na zdrowie (zwiększają ryzyko rozwoju nadwagi i otyłości).
- Napoje gazowane słodzone substancjami słodzącymi (słodzikami) (tzw. „light”) są niskokaloryczne, ale zawierają składniki, których nie należy spożywać w zbyt dużej ilości.

JEŚLI NIE WIESZ CO WYBRAĆ - WYBIERZ WODĘ!

Pracownia Ocenał Termicznych

CIOP PIB

PRAWIDŁOWY STAN NAWODNIENIA ORGANIZMU ZALECENIA OGÓLNE

Monitoruj swój stan nawodnienia rano, na czas:

- Czy mój mocz jest ciemnożółty?
- Czy odczuwam pragnienie?

Spożywaj płyny w ilości odpowiadającej indywidualnemu zapotrzebowaniu:

- Minimum 1,5 litrów płynów dziennie.
- Pamiętaj, żeby ilość spożytych płynów odpowiadała m.in. dla tempa porażenia się, warunków środowiskowych czy intensywności i długości wysiłku fizycznego.

Pamiętaj, że nie tylko napoje dostarczają wodę, ale także produkty spożywcze/potrawy:

- Spożywaj odpowiednią ilość owoców i warzyw (mają dużą zawartość wody).
- Nie opuszczaj posiłków (zwłaszcza w pracy).

Wybierz do picia przede wszystkim wodę:

- Woda bez dodatków („czysta”) nie dostarcza kalorii i cukrów prostych.
- Planuj na ilość składników mineralnych.

Pij płyny o mniejszej objętości, ale częściej:

- Nie pozwól się spożywać na raz płynów w ilości znacznie przekraczającej maksymalne wydalanie wody przez nerki, które wynosi ok. 0,7-1,0 l/godz.

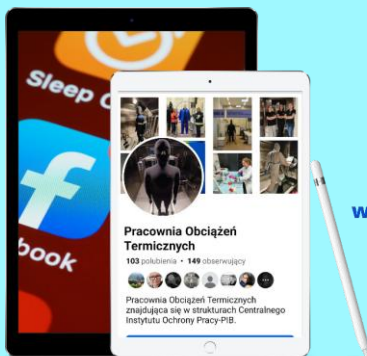
Pracownia Ocenał Termicznych

CIOP PIB

www.ciop.pl

FPPT.com

Zapraszamy na stronę Pracowni Obciążeń Termicznych

www.facebook.pl/pracowniaOT

**Zespół Pracowni Obciążeń
Termicznych**

FPPT.com

Dziękuję za uwagę...

Opracowano i wydano na podstawie wyników VI etapu programu wieloletniego pn. „Rządowy Program Poprawy Bezpieczeństwa i Warunków Pracy”, finansowanego w zakresie zadań służb państwowych ze środków Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (do 12 grudnia 2023 r. – pod nazwą: Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej).

Zadanie nr 3.ZS.12 Stan nawodnienia a zaburzenia odporności wśród funkcjonariuszy wybranych służb mundurowych.

Koordinator Programu: Centralny Instytut Ochrony Pracy - Państwowy Instytut Badawczy.

joanna.orysiak@ciop.pl